

## 2. Ondersteuning en plaatsing van kinderen en jongeren in situaties van verontrusting (Bijzondere Jeugdzorg (BJZ))

---

### 1) Inleiding

T.e.m. 2014 heette de sector Jongerenwelzijn 'Bijzondere Jeugdbijstand'. Ouders en kinderen die soms geen vat meer hebben op de situatie kunnen bij Jongerenwelzijn terecht.

Alle interventies in de gezinscontext vanuit de overheid worden verantwoord op basis van een 'maatschappelijke noodzaak' om in te grijpen.

Interventie grond = een 'situatie van verontrusting'. Men spreekt van verontrusting wanneer:

- De ontwikkelingskansen van de minderjarige worden bedreigd
- En/of de integriteit van een minderjarige of van één of meer gezinsleden wordt aangetast
  - Tot voor kort gebruikte men hiervoor Problematische OpvoedingsSituaties (POS) deze term werd sinds het decreet vervangen door VOS of nog recenter door VLS.

De oorzaak van de moeilijkheden wordt niet als eenzijdig bij het kind of de ouders gelegd, maar in de opvoedingssituatie als geheel. De situatie kan als verontrustend beschouwd worden door

- direct betrokkenen (jongere/ouders)
- derden (hulpverleners)

De garantie van basisrechten komt centraal te staan zoals omschreven is het Kinderrechtenverdrag. Dit aan de hand van Provisie, Protectie en Participatie:

→ **Provisie:** garanderen van basisvoorzieningen voor kinderen zoals onderwijs, gezondheidszorg, voeding en vrije tijd.

→ **Protectie:** het beschermen van kinderen tegen bijvoorbeeld verwaarlozing etc.

→ **Participatie:** kinderen en jongeren kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Zoals het recht op inspraak en het recht om zelf bepaalde handelingen te stellen.

Jongerenwelzijn komt ook tussen bij jongeren die een als MOF hebben gepleegd. Met de term 'MOF' wil de rechter een onderscheid maken tussen de verantwoordelijke, strafbekwame meerderjarigen (=delicten) en onverantwoordelijke, niet-strafbekwame minderjarigen.

In functie van dit onderscheid werd de Jeugdrechtbank opgericht. Deze spreekt geen straffen uit maar legt maatregelen op. Dit om de jongere en zijn ouders te helpen maar anderzijds om de samenleving te beschermen. Zowel bij een VLS als MOF kan men naar de jeugdrechtbank doorverwijzen.

De opdracht van de sector Jongerenwelzijn is tweeledig:

- **Opsporen** van factoren in de samenleving die leiden tot situaties van verontrusting en het zoeken naar mogelijkheden en oplossingen om aan **preventie** te doen tegen deze negatieve factoren.
- Hulpverlening in geval van situaties van verontrusting en jeugddelinquentie na de beslissing van een GV of de jeugdrechtbank (afh. van de ernst van de situatie).

90% van alle interventiegronden bestond uit situaties van verontrusting en 10% ging over MOF.

NRTH vanuit Jongerenwelzijn kan enkel via ITP na aanmelding van een GV (OCJ of VK) in geval van maatschappelijke noodzaak of door de jeugdrechtbank. De ITP regelt de effectieve toegang tot de meer intensieve vormen van ondersteuning met behulp van de indicatiestelling en jeugdhulpregie.

In punt 2 bekijken we de jeugdhulpverlening in Vlaanderen tot en met 2014.

## 2) Historiek

Vanaf 5 <sup>e</sup> eeuw	<b>Kerkelijke initiatieven:</b> kloosterordes namen in hun gasthuizen de zorg op voor zieken, pelgrims en vondelingen.
Vanaf 12 <sup>e</sup> eeuw	<b>Seculiere godshuizen</b> die daklozen, ouderen, armen en wezen opvingen. Het naleven van Gods wil stond centraal.
Tijdens 12 <sup>e</sup> eeuw	<b>Opkomst van de steden</b> , start van een meer complexere samenleving met overbevolking als neveneffect. Reactie op groeiende armoede → opsluiting & bedelaars en zwervers van straat plukken om lijfstraffen te geven ter afschrikking. Kinderen werden behandeld volgens dezelfde regels als volwassenen.
15 <sup>e</sup> en 16 <sup>e</sup> eeuw	<b>Opkomst van het humanisme</b> leidde tot het aanklagen van de situatie waarin kinderen leefden. <i>Juan Vivès</i> wilde met financiële steun van kloosterorden scholen oprichten. Hij ging uit van concrete ervaring alvorens aan te zetten tot woord en abstractie. <i>Pedagogen</i> (zoals Locke, Rousseau en Pestalozzi) benadrukten het belang van <ul style="list-style-type: none"> <li>- Lichamelijke opvoeding</li> <li>- Vrije en natuurlijke opvoeding die uitgaat van de interesses van het kind</li> </ul> → Pleiten voor huiselijke opvoeding met aangestuurde orde en discipline.
18 <sup>e</sup> en 19 <sup>e</sup> eeuw	<b>Industriële revolutie.</b> Kinderen verdwenen weer volledig naar de achtergrond. Tijdens deze periode zag men enorm veel vondelingen. Deze overleden zeer vroeg of werden op latere leeftijd in een pleeggezin of een weeshuis geplaatst. In bepaalde jaren droeg de vondelingensterfte tot 80%.
1833	<b>Broeder van Liefde</b> ontwikkelen onder impuls van <b>Kannunik Triest</b> een zeker opvoedkundige aanpak voor weeskinderen en vondelingen. Doel → conformeren van kinderen aan de burgerlijke en katholieke waarden en normen. Essentieel was de kinderen zo lang mogelijk afzonderen van de volwassen wereld. Het <b>onderscheid tussen de psychologie van het kind en de volwassene</b> kreeg langzaam vorm.
Vanaf begin 20 <sup>e</sup> eeuw	<b>Beweging voor Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs</b> vormen een <b>tegenreactie</b> voor de disciplinaire en haast militaristische aanpak in instellingen en tehuizen. Tot in de jaren '50 blijft de beschermings- en verbeteringsfunctie van de tehuizen overeind.
Jaren '60	De vraag naar meer en beter gekwalificeerd personeel nam toe wat in de jaren '60 leidde tot: <ul style="list-style-type: none"> <li>- Vrijmaken van bijkomende financiële middelen</li> <li>- Aanwerving van extra personeel</li> </ul>
Jaren '70	Orthopedagogische zorg nagenoeg uitsluitend op residentiële zorg georganiseerd. In de jaren '70 worden de instituten als opvangvorm voor kinderen en volwassenen steeds meer in vraag gesteld.

Verschillende wetenschapsdisciplines gaven kritiek op de eenzijdig residentieel organiseren van de zorg:

- **Hechtingstheorie** vanuit het ontwikkelingspsychologisch onderzoek van **Bowlby** → een verblijf in een tehuis kan schadelijk zijn voor de cognitieve en affectieve ontwikkeling van kinderen.
- Kritiek op totalitair karakter van instellingen en een gebrek aan kindgerichtheid vanuit sociologische hoek (**Goffman** met 'total institutions').
- Opkomend systeemdenken benadrukt dat het kind vooral gezien moet worden als symptoomdrager van een verstoord gezinssysteem.
- Residentiële zorg pas in laatste instantie aanwenden wanneer alles andere hulpverleningsvormen uitgeput zijn of gefaald hebben vanuit orthopedagogische hoek → **subsidiariteitsprincipe**.
- **Financieel-economische motieven**: toenemende professionalisering zorgde voor een stijging in de uitgaven. Men ging op zoek naar goedkopere ambulante opvangvormen in plaats van langdurige, residentiële plaatsingen.

→ deze inzichten deden de leefomstandigheden van kinderen en jongeren aanzienlijk verbeteren. Er werd zoveel mogelijk gekozen voor opvang in gezinsvervangende tehuizen met kleine leefgroepen of in pleeggezinnen.

1984 = laatste grote weeshuis in Gent sloot haar deuren.

## 2.1 De evolutie van de wetgeving inzake jeugdbescherming

<b>1912</b>	Eerste wet op kindbescherming
<b>1965</b>	Uitbreiding en verfijning van deze wetgeving → zo snel mogelijk te kunnen ingrijpen in situaties waarin kinderen in gevaar zijn.
<b>Hervorming van de Belgische staat</b>	Jeugdbijstand werd Vlaamse bevoegdheid → grondige wijzigingen in de jeugdzorg in de jaren '90.
<b>2006</b>	Resterende federale luik van jeugdzorg hervormd dat in <b>2016</b> ook een Vlaamse bevoegdheid werd.

### 2.1.1 De kindbeschermingswet van 1912

#### VROEGER

Rechters deden uitspraken aan de hand van de Code Pénal vanuit 1867. Het strafwetboek voorzag een mogelijkheid tot strafvermindering of bijvoorbeeld het omzetten van de doodstraf in levenslang. Er werd geen onderscheid gemaakt met volwassenen wat betreft.

#### SINDS 1912

De kindbeschermingswet zorgde voor de oprichting van aparte kinderrechtbanken. Zo toonde men dat het strafrecht voor volwassenen tegemoet kwam aan de noden van kinderen en jongeren.

De aparte categorie van feiten = 'feiten misdrijf' werd geïntroduceerd. Dit omvat zowel misdrijven die bij volwassenen aanleiding geven tot *vervolging* als misdrijven die samenhangen met de *status van het kind zijn*. Een uitspraak onder de notie van 'predelinquentie' → een maatregel wordt

uitgesproken ter bescherming van de minderjarige en met het oog op het voorkomen van delinquent gedrag tijdens de volwassenheid.

Straffen maken plaats voor 'maatregelen tot bewaking, opvoeding en behoeding' = deze maatregelen dienen om preventief op te treden bij probleemgedrag, zo groeien ze niet uit tot criminele volwassenen.

→ **Met deze wet op kindbescherming wilde België kinderen decriminaliseren en op termijn een misdaadvrije samenleving realiseren.**

## 2.1.2 De wet betreffende de jeugdbescherming van 1965

De wet uit 1912 benadrukte de 'schulduitsluitende verschoning omwille van de jeugdige leeftijd' tot 16 jaar. Maar 16-25 jarigen vielen niet onder het beschermingsmodel van de kindbeschermingswet. In deze groep steeg het delinquent gedrag aanzienlijk en kregen ze dan ook een straf volgens het volwassenstrafrecht → nood aan aanpassing van de wetgeving.

De wet op jeugdbescherming uit 1965 introduceerde de notie '**kind in gevaar**':

- minderjarigen wiens gezondheid, veiligheid of zedelijkheid gevaar loopt, hetzij wegens het *milieu* waarin zij leven of wegens hun *bezigheden*, of wanneer de omstandigheden waarin zij worden *opgevoed* een gevaar opleveren door het gedrag van degenen die hen *onder hun bewaring* hebben;
- personen die vervolgd werden wegens een MOF. Betreft feiten die voor meerderjarigen aanleiding geven tot een straf. Minderjarigen zijn principieel **handelingsonbekwaam** → feiten worden niet als een delict beschouwd.

Gevolg van deze wet (1965)? De overheid die meer maatschappelijke controle kreeg op het doen en laten van minderjarigen en hun gezin. 'Gevaar' = elke vorm van sociaal onwenselijk gedrag van minderjarigen.

De jeugdrechter kon 'maatregelen van bewaring, opvoeding en behoeding' opleggen;

- de minderjarige of zijn ouders berispen (terecht wijzen)
- de minderjarige of zijn ouders onder toezicht stellen van de sociale dienst van de jeugdrechtbank die waakt over de naleving van de bepaalde voorwaarden
- de minderjarige uitbesteden aan een betrouwbaar persoon of open inrichting
- de minderjarige toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling

'uithandengeving' door de jeugdrechter = een minderjarige doorverwijzen naar een rechtbank waar volwassenen terechtstaan (dit kan voor een minderjarige ouder dan 16 tijdens de feiten die een zeer ernstig MOF heeft gepleegd en voor wie een maatregel 'bewaring, opvoeding en behoeding' niet wenselijk werd geacht).

Zichtbare innovatie van de jeugdbeschermingswet van 1965 = **jeugdbeschermingscomités** (JBC). Ze nemen de buitengerechtelijke (vrijwillige) jeugdbescherming op. Hun opdracht = hulp verlenen aan kinderen en jongeren 'in gevaar'.

Gerechtelijke jeugdbescherming zou pas ingeschakeld worden wanneer de vrijwillige bescherming had gefaald OF wanneer de eisen van de openbare orde deze tussenkomst rechtvaardigden.

### 2.1.3 De staatshervormingen en gecoördineerde decreten van 1990

Opeenvolgende staatshervormingen van 1980 en 1988 = hulpverleningslandschap in België hertekend.

- *Persoonsgebonden aangelegenheden* werd overgebracht naar de gemeenschappen (cultuur, gezondheid, jeugd, gezin).
- Justitie bleef een federale bevoegdheid

De gemeenschappen kregen echter wel de verantwoordelijkheid over de buitengerechtelijke aspecten van de gerechtelijke jeugdbescherming.

Het decreet inzake de BJB van 1990 = gemeenschappen werden bevoegd voor de organisatie van de hulp en bijstand aan minderjarigen.

Sinds 1990 = kinderen 'in gevaar' → POS.

De **gemeenschappen** hadden een 2-voudige opdracht;

- Uitbouwen van een algemeen preventief beleid met oog op het voorkomen van (individuele) hulpvragen door het wegwerken van situaties die een negatieve impact (kunnen) hebben op de ontplooiingskansen van minderjarigen.
- Organiseren van individuele hulpverlening voor jongeren in een POS of die een MOF gepleegd hebben.

De **federale overheid** bleef bevoegd voor:

- Ontzetting uit ouderlijk gezag en toezicht op gezinsbijslag of andere uitkeringen
- Opgave van maatregelen die genomen kunnen worden t.a.v. minderjarigen die een MOF pleegden
- Organisatie van jeugdrechten, hun territoriale bevoegdheden en de rechtspleging voor die rechten
- Burgerlijke bepalingen met betrekking tot het statuut van de minderjarige en zijn familie, zoals vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek
- Inbreuken op de jeugdbescherming als misdrijf zien en bestraffen

Er werd een duidelijk onderscheid gemaakt tussen interventies t.a.v. jongeren die in een POS zitten en jongeren die een MOF hebben gepleegd:

Vlaamse gemeenschap = opgave en uitvoering van maatregelen ten aanzien van minderjarigen in een POS. De gemeenschappen staan ook in voor de uitvoering van afdwingbare maatregelen (bv: gemeenschapsinstellingen) in het geval van een MOF of wanneer vrijwillige hulp in een POS niet mogelijk bleek. Federale bevoegdheid = opgave van de maatregelen (door de jeugdrechter).

#### **Belangrijkste principes van de gecoördineerde decreten BJB 1990**

De hervorming van de jeugdbijstand in 1990 volgens 5 belangrijke principes:

1. *Erkenning van de rechtspositie van de jongere en zijn ouders*  
Jongeren hebben recht op bijstand en inspraak. Bijstand = een meer respectvolle en ondersteunende opstelling van de maatschappij tegenover kinderen en jongeren in een POS. Bedoeling is samen op zoek te gaan naar oplossingen waarbij de mondigheid en verantwoordelijkheidszin van de jongere en gezin voorop staan.

Geconcretiseerd in = instemming van jongeren vanaf 12 jaar vereist voor het opstarten van een hulpaanbod.

## 2. *Subsidiariteit*

Opteren voor de minst ingrijpende maatregel, rekening houdend met de ernst van de POS. Gerechtelijke maatregelen werden vermeden door eerst vrijwillige hulpverlening mogelijk te maken. Een gerechtelijke tussenkomst bleef wel altijd mogelijk als deze in het belang was van het kind of de maatschappij.

## 3. *Differentiatie van het zorgaanbod*

Ondersteuning op maat moet mogelijk zijn dankzij het breed aanbod aan hulpverleningsvormen. De overheid wilde de kwaliteit bewaken door:

- Kwaliteitsevaluaties
- Strikte erkenningsvoorwaarden

Om voldoende differentiatie waar te maken werd het residentiële aanbod afgebouwd en/of aangevuld met uiteenlopende vormen van ambulante of semi-residentiële ondersteuning.

## 4. *Gezinsgerichte werking*

Gezin = primaire opvoedingsmilieu voor kinderen. Hulpverlening bij POS houdt rekening met noden en behoeften van kind en ouders.

Uithuisplaatsing? Ondersteuning gebeurd in voorkeur in samenwerking met het oorspronkelijke gezin met het oog op een snelle terugkeer.

## 5. *Scheiding tussen vrijwillige en gedwongen/gerechtelijke hulpverlening*

JBC (Jeugdbeschermingscomité) organiseerde voor 1990 zowel vrijwillige als niet-vrijwillige hulpverlening.

Sinds 1990 → vrijwillige hulpverlening = CBJ (Comité voor Bijzondere Jeugdhulp)

→ niet-vrijwillige hulpverlening = jeugdrechtbanken

Vrijwillige jeugdhulp is niet mogelijke? → via bemiddelingscommissie jeugdrechtbank inschakelen.

## **De toegang tot de jeugdbijstand tot 2014**

Centrale doelstelling aangepaste wetgeving in 1990 = strikte scheiding tussen buitengerechtelijke en gerechtelijke jeugdbescherming.

“Stok achter de deur functie” van het JBC = JBC’s namen de sociale bescherming op zich maar vormden tegelijk een doorgeefluik naar de jeugdrechtbank.

Vanaf 1990 JBC’s (JeugdBeschermingsComité’s) → CBJ (Comités voor Bijzondere Jeugdzorg).

Door de oprichting van de **bemiddelingscommissie** → jeugdrechtbank meer subsidiaire rol binnen

jeugdbijstand. Bemiddelingscommissie = toegangsluis en buffer ten aanzien van de gerechtelijke jeugdbescherming wanneer vrijwillige jeugdbescherming via het CBJ dreigde te mislukken.

### Comité voor Bijzondere Jeugdzorg

Werden in 1965 opgericht om buitengerechtelijke jeugdhulpverlening vorm te geven. Het CBJ bestond uit **een bureau voor Bijzondere Jeugdbijstand** en een **preventiecel**. Per arrondissement is er één dergelijke comité.

- **Bureau voor Bijzonder Jeugdbijstand** = (voorzitter en 4 leden) die de vrijwillige individuele jeugdhulpverlening vormgeven. Dit bureau geeft vorm aan de hulp- en dienstverlening in het geval van een POS via
  - o Ofwel de beschikbare voorzieningen (bv: dagcentrum)
  - o Ofwel verzag het bureau zelf de nodige hulp via de consultants van haar sociale dienst

Het bureau bood parketmagistraten ook de garantie op bijstand en daadwerkelijke hulp aan cliënten.

- **Sociale dienst voor bijzondere jeugdbijstand** bestond uit consultants die de hulpverlening organiseerden, hulpverleningsprogramma's uitwerkten en hier verlag van uitbrachten bij het bureau.

Deze consultants kwamen in contact met de cliënten van een ingediende POS en zochten samen met de minderjarige en zijn ouders naar een oplossing. Ze konden zelf hulp bieden of oriënteren naar een erkende voorziening.

Één consultant werd vrijgesteld voor **preventie**. Deze konden de beslissing van een preventieve sociale actie maken in functie van het versterken van hulp aan gezinnen in nood ter preventie van een uithuisplaatsing.

- **Preventiecel** = projecten van algemeen preventieve aard. Samengesteld uit leden van het comité.

Preventieopdracht:

- o Opnemen van een signaalfunctie op het vlak van factoren die het welzijn van minderjarigen kunnen bedreigen
- o Nemen van initiatieven om onwelzijn te voorkomen.

Preventieve acties = accent op probleemverkenning en -analyse. Het comité zet ook verschillende preventieve acties op rond verschillend thema's.

Men gaat van een defensieve preventie → offensieve preventie: het voorkomen van erger wordt nu het zo vroeg mogelijk ingrijpen in de tijdslijn van probleemwording.

CBJ stimuleert en oriënteert zowel de werking van het bureau als van de preventiecel. Dit gebeurde door een administratief secretariaat en een sociale dienst voor bijzondere jeugdbijstand.

### De Bemiddelingscommissie

Brugfunctie tussen de vrijwillige hulpverlening (CBJ) en gerechtelijke jeugdbijstand (jeugdrechtbank). De bemiddelingscommissie is een verzoeningsinstantie indien vrijwillige hulpverlening niet mogelijk bleek.

Bedoeling = bemiddelingscommissie komt tot een **minnelijke schikking** tussen de verschillende betrokken partijen via overleg. Als dit lukt wordt de vrijwillige hulpverlening opnieuw opgestart door CBJ.

Komen tot een minnelijke schikking met betrekking tot een POS niet mogelijk? → zaak doorverwezen naar openbaar ministerie → deze kan doorverwijzen naar de jeugdrechtbank. OF het document wordt zonder verder gevolg geklasseerd.

Bemiddelingscommissie heeft geen sociale dienst omdat ze geen hulpverlening organiseren. Ze kunnen wel hulp vragen aan CBJ bij het samenstellen van het bemiddelingsdossier.

De bemiddelingscommissie kan ingeschakeld worden door:

- Minderjarige of zijn ouders
- CBJ
- Hulpverleners uit erkende voorzieningen
- Parketmagistraten belast met jeugdzaken
- Personen die het ouderlijk gezag uitoefenen

Dit kan wanneer:

- Comité niet wil ingaan op bepaalde hulpvraag
- Voorgestelde vrijwillige hulp wordt geweigerd door de jongere of zijn ouders OF men maakte er geen gebruik van
- Niet alle betrokkenen instemden en het CBJ dus geen hulp kan verlenen
- Ernstige opvoedingsconflicten met minderjarige die geen aanleiding vormen om de bescherming van de maatschappij in te roepen

In elk arrondissement is er één bemiddelingscommissie (afh. van de bevolkings- en probleemconcentratie wordt hier soms van afgeweken). De bemiddelingscommissie bestond uit vrijwillige bemiddelaars met een pedagogische bekwaamheid op het vlak van POS.

Opdrachten van de bemiddelingscommissie;

- Kansen op vrijwillige hulp- en dienstverlening maximaliseren
- Vrijwillige hulp- en dienstverlening ten aanzien van de minderjarige waarborgen
- Oplossingsvoorstellen uitwerken voor jongeren doorverwezen naar parket
- Adviseren van mogelijkheid tot een afdwingbaar pedagogische maatregel in dossier waarin geen minnelijke schikking kon bereikt worden en de noodzaak van de maatregel zich opdwong

**Nu bestaat de bemiddelingscommissie niet meer maar zit deze vervat in de bemiddelingsfunctie die op verschillende niveaus vorm krijgt in de Integrale Jeugdhulp.**

De Jeugdrechtbank

- Ondergebracht in de rechtbank van eerste aanleg
- Aan elke Jeugdrechtbank is een **sociale dienst** verbonden

→ kan enerzijds zelf instaan voor hulpverlening aan minderjarigen en ouders



→ anderzijds opgelegde maatregelen opvolgen

In het geval van een afdwingbare pedagogische maatregel heeft de sociale dienst de opdracht om te ondersteunen, motiveren, bemiddelen en de kwaliteit van de bijstand bewaken en opvolgen.

Meestal wordt de afdwingbare maatregel uitbesteed maar in sommige gevallen zal de sociale dienst deze zelf opnemen. De jeugdrechter kan wel altijd bijkomende of tussentijdse maatregelen nemen omdat de consulenten de magistraten op de hoogte houden via schriftelijke evolutieverslagen.

Beslissingsbevoegdheid van jeugdrechtbank;

- op vlak van burgerrechtelijke bepalingen met betrekking tot minderjarigen (bv: echtscheiding)
- bijstand aan minderjarigen waartoe de jeugdrechtbank je ook kan **verplichten**.

→ Deze verplichting omvat maatregelen ten aanzien van verschillende partijen en omstandigheden;

- Maatregelen **ten aanzien van kinderen die een MOF hebben gepleegd**. Maatregelen gaande van een simpele berisping tot plaatsing in gemeenschapsinstelling
- Maatregelen **ten aanzien van ouders om hun minderjarige kinderen te beschermen**. Door minimale interventies = toezicht kinderbijslag of andere uitkeringen  
OF meer ingrijpende maatregelen = ontzetting uit ouderlijke macht.
- **Tussenkomsten in het geval van een POS**, wanneer buitengerechtelijke hulpverlening heeft gefaald. Het parket kan beslissen de zaak onmiddellijk voor de jeugdrechter te brengen in geval van dringende noodzakelijkheid waarbij vrijwillige hulpverlening niet mogelijk blijkt én de integriteit van de minderjarige gevaar loopt.  
De jeugdrechter kan in het geval van een POS terugvallen op een breder pakket van pedagogische maatregelen.

→ Het principe van subsidiariteit geldt bij al deze maatregelen.

VANDAAG gaat dit over het opstellen van een pedagogische richtlijn, opleggen of voorstellen van contextbegeleiding, onder toezicht stellen van de ouders, opteren voor pleegzorg of een voorziening etc...

## 2.1.4 De gewijzigde wet op jeugdbescherming van 2006

### Vervangt de wet op jeugdbescherming van 1965!

Jeugdzorg op Vlaams niveau verbonden aan hervorming van jeugdbeschermingswet op federaal niveau. Hoe moet de overheid omgaan met jeugddelinquentie verschillende meningen;

- Strenge sanctionering (jeugdsanctierecht)
- Herstellen van aangerichte schade (herstelgericht)
- Minderjarigen beschermen (jeugdbescherming)

### Hervormingsdebat jeugdbescherming in 2006 → 2 wetten

(wet van 15 mei (wijziging van de wet van 1965 betreffende de jeugdbescherming)

en 13 juni 2006 (wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een MOF hebben gepleegd)).

**Beschermingsmodel** vanuit 1965 → kritiek.

Gevolg: experimenten met vernieuwende initiatieven in jaren 1980 (bv: gemeenschapsdienst). Doel van de vernieuwende initiatieven = minderjarige inzicht doen geven in zijn handelen en aangerichte schade herstellen.

De Vlaamse overheid wilde niet wachten op een federaal jeugdrecht en opteerde vanaf begin 2000 voor een '*sui-generis*'-model → model gebaseerd op 3 premissen;

1. Responsabilisering van de jongere
2. Herstel voor slachtoffer
3. Bescherming van de maatschappij

Doel = jongeren re-integreren in de maatschappij en recidive voorkomen. Herstelgerichte constructieve afhandeling van jeugddelinquentie centraal.

**Herstelrecht:** *“een recht dat zich ontwikkelt via een communicatieproces en de authentieke uitwisseling van gevoelens, verhalen en betekenisgeving van de personen die betrokken zijn bij het delict”*

→ wil dus justitie met ruimte voor inspraak en de individuele belevingsaspecten van alle rechtsreeks betrokkenen bij het delict.

→ bij herstelrecht scheidt formele rechtspleging ruimte voor een informele afhandeling

Door de streng bewaakte gemeenschapsinstellingen kwam, onder het *jeugdsanctierecht*, **penalisering** en **sanctionering** op de voorgrond.

De aangepaste wet vanuit 2006 kan je zien als een **compromis**:

- Verstrenging van maatregelen tegenover jongeren die een MOF pleegden (bv: sneller uithandengeving, verlengen maatregelen tot na leeftijd van 18)
- Rechtspositie van minderjarigen tegelijk beschermd. Hulpverleningskansen werden gemaximaliseerd en herstel van de aangerichte schade door het misdrijf.

### **Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de wet van 1956**

- Nieuwe **voorafgaande titel** ingevoerd (met beginselen en principes van rechtsbedeling t.a.v. minderjarigen)
- **Rechtswaarborgen ingebouwd** in de nieuwe wet (om minderjarigen te beschermen en hun rechtspositie te verstevigen bv: bijstand van een advocaat, ouder dan 12 moet verhoord worden door jeugdrechter)
- Bij het **nemen van een beslissing** dient de **jeugdrechter rekening te houden met verschillende factoren**
- Het ter beschikking stellen van de Vlaamse Regering blijft altijd mogelijk in geval van voortdurend wangedrag of gevaarlijk gedrag van de minderjarige (bv: opsluiting in strafinrichting van minderjarigen ouder dan 16 jaar)

- **Het pakket aan maatregelen ten aanzien van ouders en minderjarigen werd uitgebreid.** Ouders die blijk gaven van 'onverschilligheid' ten aanzien van het gedrag van hun kind kunnen verplicht worden een ouderstage te volgen → deze maatregel werd snel afgevoerd wegens een te ingrijpende impact op gezin en stigmatisering.

- **Het maatregelpakket ten aanzien van de minderjarige werd uitgebreid.**

- Berisping
- Onder toezicht plaatsen van de sociale dienst van de jeugdrechtbank
- Intensieve educatieve begeleiding
- Opleggen ambulante begeleiding
- Opleggen van prestatie van algemeen nu en van opvoedkundige aard
- Plaatsing in residentiële inrichting
- Toevertrouwen aan rechtspersoon

De minderjarige kan ok zelf aan de jeugdrechter *een geschreven project* voorleggen met een voorstel. Uitgangspunt van de gewijzigde wet = een herstelrechtelijk aanbod in dient on eerste instantie steeds voorkeur.

*Herstelbemiddeling* werd mogelijk op parketniveau met als doel → tegemoet komen aan relationele en materiële gevolgen van een MOF.

- **Wijzigingen in de voorwaarden voor bepaalde maatregelen**

- ° Maatregel eindigt op de leeftijd van 18 → leeftijd van 23 (enkel voor MOF)
- ° De voorwaarden tot plaatsing in een gemeenschapsinstelling werden verstrengd
- ° De procedure van uithandengeving werd aangepast  
De jeugdrechter kan met de nodige motivering de zaak doorgeven aan:

- **het openbaar ministerie** (verdere vervolging)
- **een bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank** (correctionaliserende misdaad)
- **het gerecht** (niet-correctionaliseerbare misdaad bv: moord)

### 3) Organisatie en aanbod van Jongerenwelzijn

#### 3.1 Toeleiding tot de jeugdhulpverlening

Bij ernstige en langdurige problemen kunnen minderjarigen en hun ouders op volgende manieren ondersteuning krijgen:

- ITP kan na onderzoek naar de gepaste ondersteuningsvorm, toegang regelen tot meer ingrijpende NRTH.
- GV onderzoeken daar waar vrijwillige hulpverlening stagneert, of er sprake is van maatschappelijke noodzaak → is het dus nodig om hulp op te starten of verder te zetten?
- De sociale dienst voor gerechtelijke jeugddienst treed op wanneer:
  - Een minderjarige een MOF heeft gepleegd
  - Een verwijzing van een verontrustende situatie via GVen (wanneer vrijwillige hulp niet meer mogelijk is bijvoorbeeld)
  - Een verontrustende situatie via hoogdringendheid. Op basis van de nood zal de jeugdrechter beslissen over de nood van aan een gerechtelijke maatregel.

#### 3.2 Ontwikkelingen betreffende het aanbod en de organisatie van de jeugdhulp: van erkenningscategorieën naar een modulair kader

##### 3.2.1 Inleiding

Oorspronkelijk werden private voorzieningen en afdelingen ingedeeld in 7 erkenningscategorieën;

1. Begeleidingstehuizen
2. Gezinstehuizen
3. onthaal-, oriëntatie en observatiecentra
4. dagcentra
5. thuisbegeleidingsdiensten
6. diensten voor begeleid zelfstandig wonen
7. diensten voor pleegzorg

Jongerenwelzijn subsidieert uiteenlopende projecten die zich richten tot een specifieke probleemsituatie (bv: Youth at Risk) → een aantal van deze projecten zijn uitgegroeid tot een regulier erkend aanbod.

In 2009 toevoeging van 2 erkenningscategorieën;

8. diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling
9. diensten voor Crisishulp aan Huis

→ Al snel groeide het besef dat dit aanbod van private voorzieningen in erkenningscategorieën onvoldoende toeliet om in te spelen op wijzigingen in hulpvraag en om flexibel de noodzakelijke hulp in te zetten.

Het proefproject 'Multifunctionele Centre' heeft belangrijke fundamenten gelegd voor het huidige aanbod (=hulpvraag actualiseren en vertalen naar een aangepast en flexibel hulpaanbod).

Al snel volgde het Experimenteel Modulair Kader → organisaties voor bijzondere jeugdbijstand erkennen met een **modulair aanbod** als basis voor subsidiëring en erkenning.

Sinds 2013 = voorzieningen met een gemoduleerd hulpaanbod. Organisaties schakelen over van erkenningscategorieën naar een specificatie van het hulpaanbod in **typemodules**.

**De modulering was een voorbereiding op het inpassen van het aanbod van Jongerenwelzijn binnen de Integrale Jeugdhulp.**

De klassieke indeling van private hulpverlening blijft toch nog enige tijd doorwerken

### 3.2.2 Indeling van private voorzieningen volgens erkenningscategorieën

Iedere erkenningscategorie had zijn specifieke regelgeving en subsidiëring. 8 en 9 werden later toegevoegd.

#### Categorie 1: Begeleidingstehuizen

Voorzieningen die enkel minderjarigen in residentieel verband opnemen, na verwijzing door het CBJ of de (sociale dienst van de) jeugdrechtbank.  
belangrijkste aandeel binnen alle private voorzieningen.

#### Categorie 1bis: begeleidingstehuizen die instaan voor de residentieële opname van jongeren in een POS of jongeren die een MOF hebben gepleegd

Ze onderscheiden zich van reguliere begeleidingstehuizen door hun opnameplicht.

Categorie 1bis vroeg een bijkomende erkenning: '**Gestructureerde Kortdurende Residentieële Begeleiding**' (GKRB) voor jongeren die rechtstreeks uit een gemeenschapsinstelling stroomden.

Om hiervoor in aanmerking te komen moet er voldaan worden aan volgende bijzondere erkenningsvoorwaarden;

- Minstens 4 capaciteitseenheden per afdeling met minstens 150% van de capaciteitseenheden aantal op te nemen jongeren
- Overeenkomst met Jongerenwelzijn om concrete samenwerkingsafspraken te formaliseren. In deze afspraken staat ook dat voorzieningen zich ertoe verbinden om voldoende interne stappen te zetten om een time-out in een gemeenschapsinstelling te vermijden.
- Langdurige plaatsingen zijn vrijwel uitgesloten (door de leeftijd van 16-18) waardoor de begeleiding zich duidelijk moet richten op de re-integratie van de jongere in zijn context of op begeleid zelfstandig wonen.

Bijkomende erkenning voor begeleidingstehuizen:

→ **Trainingscentrum voor Kamertraining (TCK)** = na de residentieële opname minderjarigen begeleiden die zelfstandig willen wonen. De minderjarigen wonen in kamers onder permanent toezicht. Deze begeleiding bestaat uit:

- Voorzien van huisvesting voor de jongere
- Begeleiden van opgenomen jongere

- Betrekken/begeleiden van belangrijke personen uit de leefomgeving van de jongere

Categorie 1bis begeleidingstehuizen met een CANON-visie

(zie verder)

### Categorie 2: Gezinstehuizen

Kleinschalige voorziening waarbij jongeren in gezinsverband worden opgenomen (min. 5 – max. 10).  
Doel = jongeren een ‘normaal’ gezinsleven bezorgen.

De gezinstehuizen zijn in Vlaanderen verdwenen door:

- intensiteit van de werkvorm (begeleiders leven 24/24 samen met de jongere)
- een aantal maatschappelijke evoluties (toenemende individualisering en professionalisering)

### Categorie 3: Onthaal, oriëntatie- en observatiecentra

OOC = voorzieningen die minderjarigen opvangen voor *observatie* (bv in het belang van de indicatiestelling).

Ze bieden ook een *onthaal- en oriëntatiefunctie* aan de hand van een verblijf van korte duur:

- minderjarigen die worden aangehouden door de politie en niet meteen terug kunnen naar de personen die hen onder bewaring houden. OF jongeren die niet meteen voor het parket kunnen verschijnen.
- minderjarigen die door het parket niet meteen doorverwezen kunnen worden naar de jeugdrechtbank.
- minderjarigen voor wie naar gepaste hulp en bijstand wordt gezocht.

### Categorie 4: Dagcentra

Nemen minderjarigen op tijdens schooldagen en vakantiedagen. Ze bieden een ambulante begeleiding aan de gezinnen van de kinderen. **Dagcentra vullen het gat tussen de residentiële en ambulante sector.**

Voorwaarde voor een dagcentrum = ouders wensen de opvoedingsverantwoordelijkheid te blijven opnemen. De hulpverlening omvat **begeleiding van de kinderen, schoolbegeleiding en gezins- en ouderbegeleiding.**

### Categorie 5: Thuisbegeleidingsdiensten

- Uitsluitend ambulante begeleiding aan de minderjarigen en hun gezin.
- Intensieve vorm van ondersteuning aan huis en betreft alle probleemdomeneinen binnen het gezin.
- Aanklappende hulpverlening wordt voorzien binnen thuisbegeleiding = hulpverleners en gezin zoeken naar oplossingen.
- Therapeutisch te werk gaan kan.
- Aandacht voor het wegwerken van weerstand tegen inmenging of invloeden van buitenaf.
- Vooral het begeleiden van de zogenaamde multi-problem gezinnen.

### Categorie 6: Diensten voor begeleid zelfstandig wonen

- Ambulante begeleiding voor jongeren die zelfstandig wonen.
- Helpen de jongere de stap te zetten naar de maatschappij na een opname in een residentiële voorziening.
- Minstens 17 jaar oud zijn en over voldoende inkomsten beschikken om jezelf in materiële behoeften te voorzien.

- Jongeren wonen alleen of in kleine groepen van 3doel = praktische en psychosociale zelfredzaamheid realiseren.
- Aan de hand van gesprekken met individuele begeleider, aanpakken van specifieke problemen (bv: druverslaving) of een beroepsopleiding...

#### Categorie 7: Diensten voor pleegzorg

Plaatsing van minderjarigen in pleegezinnen, max 4 pleegkinderen per gezin.

Door pleezorg;

→ worden plaatsingen in residentiële instellingen vermeden

→ groeien kinderen en jongeren op in familieverband

Oprichting van diensten voor pleegzorg;

→ pleegezinnen aanwerven

→ kandidaten selecteren

→ pleegouders en minderjarigen ten alle tijden begeleiden

→ samenwerking stimuleren tussen de ouders en pleegouders

De vraag naar pleegezinnen is groter dan het aanbod, ondanks de afname van plaatsingen in de residentiële voorzieningen.

#### Categorie 8: Diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling

**1999** = erkenning 'alternatieve sancties' als herstelgerichte handelingen. Vlaamse overheid wil in elk gerechtelijk arrondissement een herstelgerichte constructieve afdeling.

Pas in **2009** = diensten kregen een formele omkadering. **Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling (HCA)** werd als dienst opgericht en stond in voor;

- **Uitvoeren van herstelbemiddeling = dader-slachtoffer bemiddeling**

Een communicatieproces wordt opgezet tussen een neutrale derde (de bemiddelaar) die een gesprek tussen een minderjarige, zijn ouders en het slachtoffer mogelijk maakt.

**Doel** = op zoek gaan naar een oplossing voor de gevolgen van het delict OF een vorm van herstel.

Het ruimer sociaal netwerk kan bij het communicatieproces betrokken worden maar het accent ligt op *de gevolgen van de feiten*, de *sociale verantwoordelijkheid* en het formuleren van een *toekomstgericht antwoord* door alle partijen.

**Uitgangspunt = belangen van de minderjarige en die van het slachtoffer zijn evenwaardig.**

Buitengerechtelijke afhandeling: verontschuldigungsbrief schrijven, betalen van financiële vergoeding of uitvoeren van klusjes voor de benadeelde.

**Vereffeningfonds** = slachtoffers financieel vergoeden die zelf niet voldoende financiële middelen hebben om de benadeelde financieel te compenseren voor de geleden schade.

Alvorens bemiddeling kan worden opgestart moet men voldoen aan 3 criteria:

1. Dader ontkent de feiten niet
2. Slachtoffer is gekend



### 3. Slachtoffer heeft schade geleden

Concrete procedure voor het opzetten van een bemiddeling:

- 1) Parket stuurt brief naar bemiddelingsdienst
- 2) Bemiddelingsdienst neemt contact op met dader en slachtoffer
  - Deze hebben keuze aan deelname maar dit is sterk bepalend voor het al dan niet buitengerechtelijk afhandelen van de zaak.
- 3) Onderscheid maken tussen:

Minimalistische invulling van de herstelbemiddeling	Maximalistische invulling van de herstelbemiddeling
Vrijwillige karakter van het communicatieproces	Parketmagistraten en jeugdrechters zijn verplicht bemiddeling te overwegen. → Hier kan geen sprake zijn van maximalistische invulling want steeds keuzevrijheid.

Evaluatie van de dader-slachtoffer bemiddeling toont aan dat de tevredenheid bijzonder hoog is door:

- Mogelijkheid tot dialoog
- Verkrijgen van meer informatie
- Betrokkenheid bij de afhandeling van het conflict

Het communicatieproces wordt gezien als essentieel omdat men op die manier de feiten kan verwerken. We zien ook een positieve invloed op de daders:

- Gelegenheid om verantwoordelijkheid op te nemen
- Inspraak in afhandeling van de feiten
- Schuld uiten
- Inzichten kunnen tot stand komen door de confrontatie met het slachtoffer
- Zelfbeeld kan versterkt worden door de inspanning die men moet leveren om de schade te herstellen

- **Herstelgericht groepsoverleg**

Tijdens 'conference' = dader en slachtoffer samengebracht met elks hun achterban en een politiebeambte om via overleg een oplossing te zoeken voor de gevolgen van een MOF.

Herstelgericht groepsoverleg wordt onderscheiden van andere vormen van overlegbemiddeling door;

- Aanwezigheid politiebeambte

- Betrekken van vertrouwenspersonen uit leefwereld van dader en slachtoffer in het zoeken naar een oplossing.
- Exclusieve gerichtheid op de feiten.
- De combinatie met andere herstelgerichte afhandelingen (bv: pedagogisch project)
- Voor de uitvoering van de bereikte overeenkomst is het akkoord van de jeugdrechter vereist

- **Gemeenschapsdienst**

Door de wet op jeugdbescherming uit 1965 on de jeugdrechter een jongere die een MOF had gepleegd een werkstraf opleggen. De jongere werd onder de sociale dienst van de jeugdrechtbank geplaatst en moest een 'prestatie van opvoedkundige of filantropische aard' uitvoeren.

Gemeenschapsdienst kan;

- door een jeugdrechter uitgesproken worden als voorlopige maatregel.
- op parketniveau worden uitgesproken (zonder een doorverwijzing naar de jeugdrechtbank).
- samen met een leerproject worden opgelegd.

Gemeenschapsdienst is een plaatsingsvermijdende maatregel

- kans op stigmatisering is laag
- verdere afscheuring van de leefsituatie wordt vermeden

Doel = jongere verwerft inzicht in zijn of haar daden. Ook maatschappij heeft baat bij gemeenschapsdienst want men voorkomt recidive (=herhaling).

- **Leerprojecten voor minderjarigen**

Van 1965 = maatregel van filantropisch of opvoedkundige aard mogelijk.

Vanaf eind jaren '80 = eerste leerprojecten voor MOF-ers.

**Bedoeling** van leerprojecten = jongere iets bijbrengen of aanleren (bv: omgaan met middelengebruik, sociale vaardigheden zoals agressiecontrole)

Een **meer directe link met feiten** dan bij de gemeenschapsdienst → men wil de jongere confronteren met de eigen feiten.

**Finaliteit** = meer inzicht in eigen feiten en gedrag verwerven. Men zet in op het *bijbrengen van waarden en normen* waardoor de jongere zich meer *verantwoordelijk opstellen* en in de toekomst andere keuzes gaan maken.

Men werkt ook aan het *herstellen van vertrouwen en de band met de ouders*. Men wil ook meer *inzicht en inleving in de situatie van het slachtoffer*.

Evaluaties wezen op de positieve effecten van de herstelgerichte afhandelingen en men vermijdt het negatieve van de residentiële instellingen. Het herstelrecht werd ingeschreven in de gewijzigde wet op de jeugdbescherming van 2006.

### Categorie 9: Crisishulp aan huis

Kortdurende ambulante en mobiele crisishulpverlening voor minderjarigen en hun gezin in een acute perspectiefloze opvoedingssituatie. Gericht op gezinnen waarbij één of meer kinderen dreigen uit huis geplaatst te worden. Men probeert dus een plaatsing te voorkomen.

Basisprincipes van de interventie:

- **Snel** = binnen de 24u na aanmelding krijgen ze bezoek van een gezinswerker
- **Kortdurend** = deze hulpverlening duurt niet langer dan 1 maand
- **Intensief** = er zijn wekelijks meerdere begeleidingscontacten. In totaal 30 begeleiding.
- **Nabij** = gezinswerker werkt aan huis of in de context van het gezin. Permanentie wordt voorzien  
→ begeleidend team is 24/24 bereikbaar.

Deze interventie blijkt vooral een positief effect te hebben op:

- sociale inclusie van het gezin
- ouder-kind relatie
- balans tussen draagkracht en draaglast van de ouders

### 3.2.3 Nood aan flexibilisering van het jeugdhulpaanbod: het MFC-proefproject

Erkenningsstructuur van jeugdhulpaanbod volgens categorieën = NIET flexibel.

2006 = oprichting werkgroep 'Flexibilisering van het hulpaanbod in BJB' met als doel concrete voorstellen uit te werken om de flexibilisering van het aanbod te vanzelfsprekend te maken.

Één centrale beleidskeuze in 2006 uit het Globaal Plan Jeugdzorg = flexibilisering van het jeugdhulpaanbod. Organisaties vanuit een brede organisatiestructuur moeten:

- gevarieerd aanbod kunnen ontwikkelen
- flexibel kunnen schakelen tussen werkvormen (continuïteit van het traject waarborgen)
- hulp laten aansluiten op de veranderende noden van de minderjarige en zijn context.

Belangrijke actie om 'flexibilisering van jeugdzorg' mogelijk te maken → opstarten van proefprojecten '**Multifunctionele Centra**' (MFC).

**Conceptnota MFC uit 2006** = trajectmatig werken met naadloze overgangen tussen diensten en residentiële en (semi-)ambulante vraaggerichte hulpverlening. Men wil dus inspelen op de evolutie in de hulpvraag ipv te vertrekken vanuit het beschikbare aanbod.

Cruciale functies binnen multifunctionele werking;

- constante vraagverheldering
- subsidiariteitsprincipe
- uitgewerkte interne en externe regie

De specificiteit van een MFC ligt in het;

- actualiseren van de hulpvraag
- creatief omgaan met het vertalen van de hulpvraag naar een aangepast hulpverleningsaanbod

**Bandbreedte** = pakket van in te zetten zorgmodules (deze zorgmodules konden in een MFC-traject verwerkt worden). Modules *contextbegeleiding* en *individuele begeleiding* worden in elk traject voorzien. Andere modules konden opgenomen worden naargelang de noden van de cliënt om een flexibel traject te kunnen realiseren. Sterk inzetten op de regiefunctie was nodig om breuklijnen in het hulpverleningstraject te vermijden.

Cliëntniveau = interne regisseur → zorgde voor een naadloos traject van de cliënt

Organisatieniveau = externe regisseur

→ bepalen van bandbreedte (aantal in te zetten zorgmodules in het hulpverleningstraject)

→ waken over maatschappelijke noodzaak en veiligheid en zo nodig ingrijpen

#### **Implementatiefase**

Tijdens eerste implementatiefase = werd het proefproject in een deel van de bestaande capaciteit van 7 voorzieningen geïmplementeerd.

Het MFC-concept werd geëvalueerd en een **knelpunt** kwamen boven;

nog veelal gedacht in termen van de erkenningscategorieën

→ het gegeven dat het zich situeerde binnen het bestaande geheel deed dit niet ten goede.

Er werden enkele **aanpassingen** doorgevoerd;

- Inhoudelijke verfijning

- Reglementaire basis voor de organisatiestructuur → aanbod werd vertaald in zorgmodaliteiten en oversteeg de bestaande erkenningscategorieën.

Een minimale en maximale verhouding van ambulante en residentiële capaciteit werd aanbevolen om het inzetten van diverse modaliteiten te verzekeren.

De norm = de verhouding residentiële capaciteit ten opzichte van het totaal aantal plaatsen min 30% en max 70%.

MFC's werden officieel geregistreerd en omschreven als een specifieke structuur die bestaat uit voorzieningen van:

- categorie 1 (begeleidingstehuizen)
- categorie 4 (dagcentra)
- categorie 5 (thuisbegeleidingsdienst)

...met een multifunctioneel karakter dat instaat voor het beiden van *residentiële*, *mobiele* en *ambulante* hulp. Zorgmodaliteiten kunnen ingezet worden om tegemoet te komen aan de veranderende hulpvragen.

Geen extra erkenningscategorie geformuleerd voor de MFC → wijziging van erkenning mogelijk maken voor **begeleidingstehuizen**, **dagcentra** en **thuisbegeleidingsdiensten**.

Erken worden als MFC? Organisatie bestaat uit

- minstens 1 afdeling met multifunctioneel karakter van een voorziening categorie 1
- één afdeling met multifunctioneel karakter van voorziening categorie 5.

Eerste implementatiefase → fase van invoering concept en in bestaande structuren, regelgeving en subsidiëring → **derde fase**;

- Capaciteit van de bestaande MFC's uitbreiden.
- Aantal MFC's groeide naar 11.
- MFC-proefproject duurde 5 jaar.

Positieve resultaten 5-jarig proefproject:

- MFC's zorgen effectief voor minder breuklijnen in de hulpverleningstrajecten
- meer afgesproken beëindigingen van hulpverleningstrajecten + veel trajecten die vervolghulp krijgen in de RTH zonder een noodzakelijk hulpvervolg
- tevredenheid bij voorziening, verwijzende instantie en cliënt en zijn gezin
- begeleidingstijden worden korter

Sinds 2013 niet meer gesproken over MFC's hoewel veel organisaties hun werking nog zo omschrijven ondanks dat ze daar geen vergunning voor krijgen. Het succesvol proefproject lag aan de basis van het **Experimenteel Modulair Kader** (= modulering van het zorgaanbod).

### 3.2.4 De ontwikkeling van het Experimenteel Modulair Kader (EMK)

**Juli 2012** = eerste oproep gelanceerd om in te stappen in de modulering van de jeugdzorg

**Januari 2013** = inwerkingtreding EMK. Opstarten van een nieuwe beweging in de verdere uitbouw & hertekening van de jeugdzorg.

Een **regelgeving** werd ingevoerd = bestaande aanbod categoriale erkenningsdiensten → modulair ingericht aanbod.

Uittekenen van het EMK gebeurde door;

- residentieel uitbreidingsbeleid
- regularisering van het projectmatig aanbod
- opstart Integrale Jeugdhulp
- positieve resultaten van het experiment MFC

In 2013 (invoering EMK) = 3/4<sup>e</sup> stap van de erkende categorie 1, 4, 5 en diensten begeleid zelfstandig wonen stappen over in deze nieuwe organisatiestructuur. Organisaties die tijdens het MFC project als erkend waren als MFC werden als *prioritaire initiatiefnemers* beschouwd (=CANO-organisaties die een deel van hun capaciteit ombouwden naar een multifunctioneel aanbod en die intekenden op het residentieel uitbreidingsbeleid).

Categoriale erkenning categorieën → modulair kader **in drie stappen**:

- 1) Lineair ombouwen van residentiële capaciteit naar verblijfsmodules (ombouwen 1 op 12 capaciteiten naar contextbegeleiding en contextbegeleiding in functie van autonoom wonen)  
Eerste stap = 'dynamiseren' van het residentiële aanbod dat uitwegen biedt voor permanente bezetting van bepaalde bedden.
- 2) Onttrekken van capaciteit voor begeleid zelfstandig wonen uit de begeleidingstehuizen.  
Overige capaciteit van het lineaire invullen als → 'verblijfsmodule' of 'module contextbegeleiding in functie van zelfstandig autonoom wonen'.
- 3) Eigen voorstellen tot wijziging van de modulaire inrichting van het aanbod, op basis van de vertreksituatie.

Tweede instaprondte werd geïntroduceerd om vrijwillige in te stappen in het EMK. Begin 2014 = 95% van de erkende capaciteit ingestapt in systeem. Verbreding werd mogelijk gemaakt → ook andere werkvormen dan de oorspronkelijk bedoelde werkvormen. In 2013 OOCs en centra voor gezinszorg (CIG) opgeroepen om aanvraag in te tekenen.

**Modulair kader** → aanbod door jeugdhulporganisaties die flexibel uiteenlopende modules kunnen aanbieden afhankelijk van de noden van de minderjarige. Het EMK koos bewust voor een *beperkt aantal typemodules* die volgens de **FID-parameters** (frequentie, intensiteit, duur) kunnen worden gedifferentieerd;

- Typemodule '**contextbegeleiding**' (vroegere categorie 5)
- Typemodule '**context begeleiding in functie van autonoom wonen**' (vroegere categorie 6 en 1)
- Typemodule '**verblijf**' (vroegere categorie 1 = eerder gezinsondersteunend of eerder gezinsvervangend gekoppeld aan de module 'contextbegeleiding')
- Typemodule '**dagbegeleiding in groep**' (vroegere categorie 4, niet bedoeld om school vervangend op te treden, duidelijke onderscheiding van dagbesteding. Ook steeds gekoppeld aan de module 'contextbegeleiding'.)

- Typemodule '**ondersteunende begeleiding**' (voor projectenvormen als time-out, pedagogische projecten en ontheming. Kan aan andere modules gekoppeld worden)

Typemodules gekoppeld aan de FID parameters → uitgebreid aantal typemodules binnen de IJH.

**Typemodule** omvat alle inhoudelijke informatie betreffende de vorm van hulp.

**Module** = een concretisering van de typemodule.

→ typemodules worden dus geconcretiseerd in modules om hulp aan minderjarigen aan te bieden.

Bijvoorbeeld: *“Een begeleidingstehuis biedt o.a. een typemodule ‘verblijf voor minderjarigen aan. Deze typemodule wordt geconcretiseerd in de module: ‘verblijf voor minderjarige meisjes van 14 tot 18 jaar.’*

Alle modules worden verzameld in de '**Moduledatabank 2.0**'. Via de moduledatabank een **nieuw INSISTO** (informaticasysteem voor de ITP) kunnen hulpverleners jongeren aanmelden. Voor elke jongere wordt een *elektronisch dossier* gemaakt. In de samenwerkingsverbanden ontstaat een *gemeenschappelijke taal* door de typemodules die in dezelfde termen zijn omschreven.

2015 = integrale doorvoering van overgang naar modulair kader. Alle voorzieningen dienden vanaf dat moment modulair te gaan werken en flexibele trajecten aan te bieden.

→ Kleine voorzieningen kregen het hierdoor inhoudelijk en financieel moeilijk omdat ze niet altijd voldoende aanbod kunnen garanderen en daardoor niet langer kunnen blijven bestaan → veel kleine organisaties fuseren zich tot 1 groot geheel.

Deze beleidskeuze heeft een grote invloed op het werk van de orthopedagogen en opvoeders in de praktijk.

### 3.2.5 Recente ontwikkelingen

Nieuwe maatschappelijke noden in beleidsnota Jeugdhulp 2.0 van Jo Vandeurzen.

Vluchtelingenproblematiek → inzet op pleegzorg voor vluchtelingekinderen binnen gastgezinnen. Categorieel aanbod binnen de OVBJ's (organisatie voor bijzondere jeugdzorg) voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Deze zijn erkend voor de opvang en/of begeleiding van deze minderjarigen.

Vraag naar opnames in time-out voor meisjes met complexe problematieken in kwetsbare situaties (b: seksueel geweld) → investeren in gesloten fuguevermijdende setting.

In 2017 = 15 plaatsen omgebouwd tot een beveiligd en fuguevermijdend aanbod.

### 3.3 Het huidig (modulair) jeugdhulpaanbod

Agentschap Jongerenwelzijn stelt 8 waarden voorop als basis van het hulpaanbod, opgedeeld in persoonlijke en professionele waarden.

Huidig hulpaanbod:

Private voorzieningen	Publieke jeugdinstituten
Jongerenwelzijn staat in voor de erkenning, aansturing en subsidiëring van organisaties.	Aanbod door Jongerenwelzijn georganiseerd.
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Organisaties voor Bijzondere Jeugdzorg  <ul style="list-style-type: none"> <li>→ CANO (centra actieve netwerkontwikkeling en omgevingsondersteuning) situeert zich binnen deze formeel erkende structuur.</li> </ul> </li> <li>- Onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra in een modulair kader</li> <li>- CIG (centrale integrale gezinszorg)</li> <li>- Crisishulp aan Huis</li> <li>- Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling</li> <li>- Pleegzorg</li> <li>- Jongerenwelzijn erkent verschillende specifieke projectwerkingen.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Gemeenschapsinstellingen</li> <li>- Vlaams detentiecentrum 'De Wijngaard' in Tongeren.</li> </ul>

#### 3.3.1 Private voorzieningen

→ staan in voor organisaties en uitvoering van diverse residentiële, ambulante en mobiele hulpverleningsvormen voor minderjarigen in een verontrustende situatie OF die een MOF hebben gepleegd. Volgende voorzieningen worden door Jongerenwelzijn erkend en gesubsidieerd.

#### **Organisaties voor Bijzondere Jeugdzorg**

OVBJ sinds 2014 erkend.

Elke OVBJ heeft telkens een erkenning voor contextbegeleiding maar kan verder ook erkenning hebben voor:

- contextbegeleiding in functie van autonoom wonen
- dagbegeleiding in groep
- verblijf
- ondersteunende begeleiding

Uitvoering artikel 12 in 2015 → 30% van NRTH moet RTH worden. Bijna alle modules 'contextbegeleiding' en het aanbod 'dagbegeleiding in groep' werden RTH.

Typemodule 'contextbegeleiding' → 4 nieuwe typemodules;

- *Krachtengerichte contextbegeleiding in functie van positieve heroriëntering*  
Invulling van deze typemodule door het proefproject 'Columbus'.
- *Laagintensieve contextbegeleiding*



Gekoppeld aan de typemodule 'verblijf'. Laagdrempelig maken door positionering binnen de brede instap en de GV's.

- *Reguliere contextbegeleiding*

Geactualiseerde variant van de breedsporige thuis- en contextbegeleiding.

- *Intensief kortdurende contextbegeleiding*

De enige typemodule die NRTH blijft! Ingericht voor onder meer organisaties met een CANO-erkenning, al dan niet gekoppeld aan een verblijfsmodule.

Verschillende OVBJ's engageren zich in de crisisnetwerken IJH. Typemodules 'crisisbegeleiding' en 'crisisopvang' worden aangeboden na een doorverwijzing via het crisismeldpunt.

→ **CANO: Centra voor Actieve Netwerkontwikkeling en Omgevingsondersteuning**

Het begon bij 3 vzw's die op gezamenlijk op zoek gingen naar een gepast aanbod voor minderjarigen die door de mazen van het hulpverleningsnet dreigden te vallen.

Ze werden erkend via het project 'Zeer Intensieve Begeleidingstehuizen' (ZIB).

**1995** = nieuwe naam Steunpunt Voorzieningen categorie 1bis (door financiële moeilijkheden ZIB).

**2001** = in een nota pleiten ze voor een **herdefiniëring** van de voornamelijk residentieel ingerichte jeugdhulp → deze visie werd verbonden aan de naam CANO.

**2002** = de CANO-organisaties slagen erin de CANO-werking in implementeerbare standaarden te vertalen. Ze toonden een gedeeld engagement voor het waarborgen van een betere uitstroom van jongeren uit de gemeenschapsinstellingen via het opgezette project 'gestructureerde kortdurende residentieële begeleiding' (GKRB).

- Jongeren binnen CANO-organisaties

CANO-organisaties voorzien hulpverlening aan jongeren verwezen vanuit gerechtelijke of niet-gerechtelijke jeugdhulp.

CANO-organisaties engageren zich voor een heterogene groep jongeren, die elders uit de boot vallen. Ze gebruiken weinig exclusiecriteria.

- Werking

CANO gaat uit van een hulpverlening die vorm krijgt in en vanuit de natuurlijke leefomgeving van jongeren. De hulpverlening zet in op het aanspreken van krachten, hulpbronnen en groeimogelijkheden binnen de eigen leefomgeving.

CANO → geïntegreerd totaalpakket = contextbegeleiding, residentieële begeleiding en dagbesteding in één integraal pakket. De CANO werkt

niet gezinsvervangend maar werkt actief met het gezin en de omgeving van de cliënt. Residentiële opvang is kort maar ook langdurig mogelijk met een **zap-functie** (mogelijkheid om flexibel te schakelen tussen verblijf en voorziening in eigen leefomgeving).

Betrokkenen uit de leefomgeving van de jongere worden gezien als krachtbronnen die geactiveerd kunnen worden in het hulpverleningstraject.

## **Diensten voor pleegzorg**

Opvangvorm van kinderen van wie de ouders al dan niet tijdelijk de opvoeding niet meer kunnen opnemen. Een ander gezin neemt de taak over. Pleegzorg wordt als eerste overwogen bij een moeilijke leefsituatie waardoor kinderen niet meer thuis kunnen wonen.

Pleegzorg **voor 2014** aangestuurd door

- Kind & Gezin (kinderen die niet kunnen opgevangen worden door hun ouders door bv ziekte)
- VAPH (pleegzorg voor kinderen met een beperking)
- GGZ (bv: gezinsverpleging in Geel)

Pleegzorg **na 2014** = aangestuurd vanuit enkel Jongerenwelzijn.

In Vlaanderen is pleegzorg mogelijk voor;

- Minderjarigen in een VLS
- Minderjarigen met een beperking
- Minderjarigen met psychische problematiek

Men onderscheidt ook pleeggasten;

- Volwassenen met een beperking of een psychische kwetsbaarheid die beroep doen op pleegzorg
- Jongvolwassenen die (nog) niet over voldoende vaardigheden beschikken om alleen te wonen
- Jongeren die na de leeftijd van 18 nog steeds in het pleeggezin willen verblijven (nu 21 jaar, dit wil men optrekken naar 25)
- Volwassenen die reeds heel hun leven bij hun ouders hebben gewoond maar deze kunnen de zorg niet meer opnemen

Aanbod van 4 verschillende pleegzorgen binnen de diensten voor pleegzorg;

1) *Perspectiefzoekende pleegzorg*

Max 6 maand

Doel = snel oriënteren en begeleiden naar duurzame oplossing

Bv: zelfstandig wonen

2) *Perspectiefbiedende pleegzorg*

Langere periode, langer dan een jaar

Doel = stabiel leefklimaat door het verzekeren van zorgcontinuïteit, opvoedingszekerheid en optimale ontwikkeling

3) *Behandelingspleegzorg*

Behandeling bovenop de perspectiefbiedende of -zoekende pleegzorg voor gezinnen die een pleegkind of pleeggast met psychiatrische of gedrags- en emotionele stoornissen opvangen. Bijkomende training

4) *Ondersteunende pleegzorg*

Tijdelijke opvang binnen een pleeggezin zolang als nodig wordt geacht.

Typemodules ‘**verblijf**’ en ‘**begeleiding**’ worden steeds gekoppeld binnen het hulpverleningstraject → intensiteit, duur en frequentie van de begeleiding kan verschillen naargelang pleegzorgvorm en typemodule. Pleegzorg kan ook typemodules aanbieden in geval van **crisissituaties**.

1) en 2) zijn enkel RTH voor volwassenen pleeggasten, niet voor pleegkinderen (enkel wanneer er een beperking en/of psychiatrisch probleem werd vastgesteld). 3) en 4) zijn RTH voor zowel

pleegkinderen als pleeggasten.

### **Centra voor Integrale Gezinszorg**

Begeleiding en verblijf van ouders, al dan niet samen met hun kinderen, bij wie de zorg van het kind, de maatschappelijke integratie en gezinscohesie in het gedrang komt.

- Intensieve opvoedingshulp en gezinszorg aan gezinnen en ouders met ernstige opvoedingsproblemen. Er wordt aan dieperliggende problemen gewerkt dan de gezins- en opvoedingsondersteuning.

Sinds 2014 erkend door Jongerenwelzijn. CIG biedt deze typemodules:

- Contextbegeleiding
- Verblijf
- Crisisbegeleiding
- Verblijf op verwijzing van het crisismeldpunt ...voor (aanstaande) ouders en kinderen

### **Diensten voor Crisishulp aan Huis**

Stemt overeen met vroegere categorie 9 en bieden typemodule ‘contextbegeleiding in functie van crisis’ aan. CaH biedt kortdurende, intensieve en mobiele begeleiding aan minderjarigen en/of het gezin in een perspectiefloze crisissituatie.

Uitgangspunt = het gezin kan de eigen problemen oplossen zodra de competenties van het gezin werden vergroot.

### **Onthaal-, oriëntatie-, en observatiecentra in een modulair kader**

OOOC zijn erkend voor volgende NRT typemodules (in een modulair kader);

- ‘Handelingsgerichte diagnostiek’ (informatie verzamelen over de aangemelde situatie en eventuele vragen over het traject op te lossen)
- ‘Verblijf van gemiddelde 1 tot 3 nachten in het kader van diagnostiek’
- ‘Verblijf met gemiddeld 4 tot 7 nachten’
- ‘Kortdurend crisisverblijf’

### **Diensten voor Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling**

Niet gemoduleerd jeugdhulpaanbod!

HCA omvat 4 reeds besproken (zie eerder) handelingsvormen;

- Gemeenschapsdienst
- Leerprojecten
- Herstelbemiddeling

- Herstelgericht groepsoverleg

### 3.3.2 (Regulier erkende) projecten

Definitie = **“Bijzondere initiatieven met een tijdelijk karakter, die zich richten tot een specifieke doelgroep of op een bijzondere probleemsituatie.”**

Aanvulling op het klassieke hulpaanbod bestaande uit gemeenschapsinstellingen en de private voorzieningen. Sommige projecten worden structureel verankerd in de hulpverlening door het creëren van bijkomende categorieën (bv: Crisishulp aan Huis en HCA) en via het opstarten van EMK.

Time-out projecten onderwijs-welzijn en Steunpunt Jeugdhulp en participatieprojecten vormen een aanbod dat als projectmatige initiatieven worden gesubsidieerd.

#### **Columbus**

Project dat in 2009 van start ging in vzw Oranjehuis. De instroom in de NRTH terug dringen via ‘positieve heroriëntering’ om zo een antwoord te bieden op de lange wachtlijsten.

In 2010 = het experiment startte in verschillende gemeentes bij gezinnen in verontrustende opvoedingssituaties.

Positieve heroriëntering = accent op mogelijkheden en krachten. Alle betrokkenen worden opgeroepen om hun verantwoordelijkheid in het verhaal op te nemen om zo samen naar oplossingen te zoeken zodat het gezin in toekomstige moeilijkheden zelf de kracht vindt om moeilijkheden aan te pakken.

Na 5 jaar experimenteren → Columbus-experiment ondergebracht in module ‘kortdurende, krachtgerichte contextbegeleiding (in functie van positieve heroriëntering)’ binnen de RTH.

#### **Youth at Risk**

Innovatief project ontstaan in 2006 ondergebracht bij vzw De Overstap dat kadert binnen het Globaal Plan Jeugdzorg.

2007 = programma werd effectief ingezet in 3 arrondissementen om hulp te bieden aan;

- Jongeren van 16-21 jaar met een MOF-dossier
- Jongeren die voortgezette hulpverlening hadden aangevraagd bij het CBJ kregen de mogelijkheid om in te stappen.

2008 = tweede programma. Doelgroep werd uitgebreid van overwegend jongeren die een MOF hadden gepleegd → jongeren die vanwege een complexe POS in contact waren gekomen met de jeugdrechtbank.

2009 = derde fase. Uitbreiding naar alle jongeren met een dossier bij de jeugdrechtbank in de arrondissementen waar Youth at Risk gaande is.

→ Na deze proefperiode van 3 jaar werd de vzw **YAR Vlaanderen** opgericht.

De werving van jongeren gebeurde steeds op basis van motivatie (=vrijwilligheid).

YAR werkt samen met jongeren aan zelfverantwoordelijkheid, competenties en op gepaste wijze leren omgaan met de omgeving. Programma bestaat uit 3 grote fases:

1. Voortraject (5 weken) = leren kennen van de inhoud en verwachtingen van het programma + motiveren van de jongeren om zich kandidaat te stellen voor het programma.
2. Residentiële trainingsweek (6 weken) in groepsverband onder begeleiding

3. Vervolgtraject (9 maanden) = individuele coach gaat samen met jongeren werken aan de realisatie van de drie, door de jongere zelf opgestelde, doelen.

2012 = nieuwe programma **YAR Wonen**. Dit programma biedt hulp aan jongeren die uit noodzaak zelfstandig moeten gaan wonen. Focus op;

- Versterken zelfstandigheidstaken
- Uitbouwen van een eigen netwerk
- Het werken rond eigen keuzes
- Verantwoordelijkheid

Tijdens de opstart van het EMK werd **YAR Coaching** ondergebracht bij de modules 'contextbegeleiding' en 'ondersteunende begeleiding'.

**YAR Wonen** bij de typemodule 'contextbegeleiding in functie van autonoom wonen'.

### Time-out projecten

Deze projecten worden ingeschakeld wanneer de reguliere begeleiding van de minderjarige dreigt vast te lopen of vastgelopen is.

Korte onderbreking (max 14 dagen) om positieve bijdrage te leveren aan de omgang tussen de jongere en zijn omgeving → draagkracht van de jongere en diens directe omgeving herstelt of neemt toe → hulpverlening kan worden voortgezet.

In de time-outovereenkomst staat geschreven waar iedereen het moeilijk mee heeft tijdens het traject. De bedoeling is om afstand te nemen van de vastgelopen situatie zodat jongeren en hun begeleiders hun relatie tegenover elkaar kunnen evalueren en analyseren.

Men wil de hulpverlening deblokken door een periode van rust te creëren (maximum 14 dagen) om de situatie te herstellen. Time-outprojecten zijn ingebed in typemodule 'ondersteunende begeleiding' en kan losgekoppeld van andere modules ingezet worden.

### Ontheming

Ontstaan begin jaren '80 om jongeren van 15 tot 18 jaar in moeilijke situaties te begeleiden. De onthemingsprojecten wilden de jongeren uit hun vertrouwde omgeving losmaken door een (lichamelijke) uitdaging aan te gaan.

Ze onderscheiden zich van de Time-out projecten door de duur van ongeveer 4 maanden tegenover maximum 14 dagen.

Men vertrekt vanuit een emancipatorische visie waarbij jongeren een reële verantwoordelijkheid en opdracht krijgen. Gaat vaak over het bekomen van een nieuwe oriëntatie en houding in de samenleving via het realiseren van **persoonlijke verandering**.

Voorbeelden van onthemende initiatieven = verre voet- of fietstocht of werkprojecten in een rurale omgeving zoals geëngageerde zomerkampen op bijvoorbeeld een boerderij. De projecten bieden jongeren de ruimte om na te denken over hoe hun leven tot dan toe verlopen is en hoe het in de toekomst mogelijk anders kan.

Bijkomend kan afgesproken worden dat hun dossier op de jeugdrechtbank wordt afgesloten wanneer ze in hun project 3 tot 5 maanden slagen.

### 3.3.3 De publieke jeugdinstituten

## De gemeenschapsinstellingen

1989 = rijksopvoedingsgestichten → gemeenschapsinstellingen van de Vlaamse Gemeenschap georganiseerd door de Vlaamse overheid. Zij vormen een belangrijke aanvulling bij de private voorzieningen. Gemeenschapsinstellingen hebben de functie om gesloten opvang, oriëntatie, observatie en residentiële begeleiding te voorzien voor jongeren die een MOF hebben gepleegd of zich in een VLS bevinden.

In Vlaanderen zijn er momenteel 3 gemeenschapsinstellingen;

- De Kempen in Mol met 2 campussen
- De Zande met verschillende campussen in andere gemeentes
- De Grubbe in Everberg

### Voorwaarden tot plaatsing

Beslissing tot plaatsing wordt genomen door de jeugdrechter in 2 situaties;

- Minderjarige heeft een MOF gepleegd
- Minderjarige bevindt zich in een VLS
  - o Het onderscheid tussen een MOF en een VLS wordt kritisch benaderd vanuit zowel pedagogisch als juridisch oogpunt.

Vanaf 12 jaar kun je geplaatst worden in een open gemeenschapsinstelling, vanaf 14 in een gesloten gemeenschapsinstelling. Enkel in zeer extreme gevallen kan een kind van 12 al in een gesloten gemeenschapsinstelling geplaatst worden.

De duur van het verblijf in een gemeenschapsinstelling hangt samen met de plaatsingsgrond en het soort maatregel;

- **Voorlopige maatregel** = minderjarige die omwille van een MOF in een gemeenschapsinstelling terecht komt in afwachting van zijn proces voor de jeugdrechtbank.  
→ Maximaal 3 maanden, met een mogelijke éénmalige verlenging van nogmaals 3 maanden.
- **Maatregel ten gronde** = naar aanleiding van een MOF (na een rechtspleging ten gronde) beslist de jeugdrechter hoe lang de plaatsing zal duren.  
→ Kent in de wetgeving geen maximumtermijn
- **Pedagogische maatregel** = wordt opgelegd bij een VLS. Één uitzonderlijke pedagogische maatregel die een jeugdrechter kan nemen is een plaatsing van max 3 maanden in een gemeenschapsinstelling. Dit omdat het openbaar ministerie kan aantonen dat de jongere zich meerdere malen heeft onttrokken aan de plaatsingsregel bij een betrouwbaar persoon, gezin of geschikte open inrichting.  
→ Dit kan slechts éénmaal met 3 maanden worden verlengd.

2003 = **buffercapaciteit** ingevoerd voor de uitvoering van rechtelijke beslissingen tot plaatsing van minderjarigen met een MOF statuut naar aanleiding van het plaatsgebrek. Men wil voorkomen dat minderjarigen onmiddellijk vrijkomen naar aanleiding van een plaatsgebrek in de gemeenschapsinstellingen.

Voorwaarden van het toewijzen van een 'bufferbed':

- Jongere was 12 op het ogenblik van de feiten en er zijn voldoende aanwijzingen van schuld.
- Het waren ernstige feiten = meerderjarigen zouden er meer dan 5 jaar celstraf voor kunnen krijgen OF minderjarigen kunnen ervoor correctioneel doorverwezen worden.
- Er zijn dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van de bescherming van de openbare veiligheid.

### Werking en doel

Vrijheidsbeperkende en hulpverlenende finaliteit van de gemeenschapsinstellingen.

**Vrijheidsbeperkende en structurende aanpak** heeft als doel = veiligheid van de jongere in de samenleving waarborgen.

**Onderwijs-, pedagogisch en therapeutisch aanbod** heeft als doel = jongere socialiseren en re-integreren.

### Vrijheidsbeperking

De plaatsing in een gemeenschapsinstelling heeft een dwingend karakter voor de jongere maar ook voor de instelling zelf: deze kunnen de opname niet weigeren. De gemeenschapsinstellingen worden dan ook gekenmerkt door een **begrenzende infrastructuur** en een **strikt pedagogisch regime**. Jongeren worden er geboeid binnen gebracht en moeten een strenge controleprocedure doorlopen.

Het onderscheid tussen gesloten en open gemeenschapsinstellingen is slechts gradueel → men gaat ervan uit dat de opname altijd gesloten verloopt (zeker in het begin). **De vrijheidsbeperkende finaliteit gaat steeds hand in hand met de hulpverlenende finaliteit.**

Een afname van vrijheidsbeperking doorheen de plaatsing gaat gepaard met een toename van verantwoordelijkheden. Geleidelijk aan kunnen de jongeren onder strikte voorwaarden de instelling verlaten.

Ook het subsidiariteitsprincipe is ook hier geldig: het verblijf dient *zo kort mogelijk* te zijn. De gemeenschapsinstellingen zijn zeker niet bedoeld als eindstation voor de moeilijkste jongeren.

### Hulpverlening

Gemoduleerde hulpverleningsaanbod binnen de gemeenschapsinstellingen wil;

- Het risico op normoverschrijdend gedrag verminderen
- Bevorderen van de levenskwaliteit van de minderjarigen

Drie beginselen centraal binnen deze hulpverleningsvorm;

- **Risicobeginsel:** intensiteit en duur van de module afstellen op de inspanningen nodig geacht om de schade en kans op herval te doen afnemen.
- **Behoeftenbeginsel:** focussen op factoren die het normoverschrijdend gedrag in stand houden/afremmen, veroorzaken/voorkomen en doen escaleren/afnemen.
- **Responsiviteitsbeginsel:** kiezen voor werkzame interventies binnen de hulpverleningsrelatie en hulpverleningscontext die aansluiten bij de individuele jongere en zijn omgeving met bijhorende kenmerken.

Door het bevorderen van de levenskwaliteit wil men jongeren prikkelen tot verandering en hen ondersteunen bij het bereiken van hun specifieke levensdoelen op een prosociale manier.

### Soorten leefgroepen en modules



Naar aanleiding van het kaderdecreet moesten ook gemeenschapsinstellingen hun aanbod gaan moduleren. Jongeren die geplaatst worden starten in de **onthaalleefgroep** en schuiven telkens door naar een volgende groep;

1) **Onthaalleefgroep**

bij aankomst kom je hierin terecht  
gefaseerde structuur met een volledig individueel programma

Na verloop van tijd deelnemen aan groepsactiviteiten en maaltijden

2) **Observatie- en oriëntatieleefgroep**

Probleem in kaart brengen en zoeken naar verdere best passende ondersteuning volgens 2 modules:

*Module oriëntatie* = is residentiële opvang noodzakelijk? Zo ja, welke module binnen de gemeenschapsinstelling is het meest aangewezen?

→ iedere jongere die in een gemeenschapsinstelling wordt geplaatst dient deze leefgroep te passeren

*Module observatie* = uitgebreidere diagnostiek en exploratie van de persoonlijkheid en het milieu van de minderjarige. Deze module enkel ingezet wanneer jeugdrechter vindt dat module oriëntatie onvoldoende informatie opbrengt over de aangewezen vervolgmodule binnen de instelling.

Begeleidingsleefgroepen

Verblijf in een gestructureerde setting voor het aanpakken van het probleem.

Focus = ondersteunen van de jongere om verschillende levensdomeinen opnieuw vorm te geven.

Belangrijke elementen binnen de module;

- Sociaal cognitief en ervaringsgericht leren
- Contextgericht en herstelgericht werken

Behandelingsleefgroepen

Gericht op jongeren die herhaaldelijk en/of zeer zware feiten pleegden. Deze module wordt gekenmerkt door een langdurig, intensief en sterk geïndividualiseerd hulpaanbod.

Zet in op;

- Recidivevermindering
- Bevordering van de levenskwaliteit

Voor bepaalde groep jongeren mogelijkheid om het einde van het verblijf door te brengen in een **GRT-groep** (geïndividualiseerd residentieel traject). Bedoeld voor jongeren die al vrijheid aankunnen (en bepaalde verantwoordelijkheden kunnen opnemen) maar nog zekere structuur nodig hebben. De jongeren gaan naar school buiten de instelling of dagbesteding buiten de instelling. Geen nazorg is voorzien wanneer ze de instelling verlaten voor deze doelgroep.

Time-outs worden georganiseerd voor jongeren die reeds in een gemeenschapsinstelling verblijven als voor jongeren van buitenaf.

Onderwijsaanbod

**Begin jaren 2000** fel bekritiseerd: het zou weinig differentiëren, sturen en individualiseren en ook geen continuïteit bieden.

**Gevolg:** hertekenen van het onderwijsaanbod met de bedoeling bij te dragen tot verhoging van de kansen op re-integratie van de jongere in de maatschappij. Dit door op gestructureerde manier maximale differentiatie na te streven.

→ men vertrekt vanuit de individuele problematiek, behoeftes en interesses

→ men houdt rekening met de leefwereld van de jongere

→ rekening houden met de sociaal-culturele achtergrond

→ op flexibele manier verschillende elementen van het hulpverleningsaanbod door maximale coördinatie

In praktijk realiseren door proces- en personeelsimplementatieplan dat stapsgewijs wordt geïmplementeerd.

Onthaalleefgroep = geen onderwijs voorzien, wel een inschatting van het leerniveau van de jongere.

Na de onthaalleefgroep wordt gekeken naar de meest geschikte invulling van verder onderwijs.

Verskillende trajectprofielen zijn mogelijk;

- 'schoolloopbaan': bedoeld voor voltijds onderwijs te volgen na de instelling
- 'alternerend leren en werken': vooral voor jongeren ouder dan 16 jaar die wensen alternerend te leren en werken
- 'zelfstandigheid': jongeren ouder dan 17 jaar voor wie voorbereiding op werken en wonen centraal staat
- 'anderstaligen': voor minderjarigen die het Nederlands niet machtig zijn
- 'individuele opvolging': jongeren die omwille van bepaalde redenen niet op hun plaats zijn in bovenstaande trajectprofielen

Onderwijsprogramma is gericht om zoveel mogelijk op maat te werken van de jongeren en vindt plaats in kleine lesgroepen. Er wordt geopteerd voor een combinatie van algemene vorming en praktische vorming.

**Algemene vorming** = homogeen samengestelde groepen volgens trajectprofiel in eerste instantie en kennisniveau in tweede instantie.

**Praktische vorming** = zoveel mogelijk aansluiten bij praktische voorkennis en vooropleiding van de jongere en het uitstroomperspectief.

### **Pedagogische en therapeutisch aanbod**

Kritieken pedagogisch vlak:

- te weinig met jongeren hun context gewerkt
- ontbreken van pedagogische model, coaching en supervisie
- te weinig planmatig gewerkt

Kritieken op therapeutisch vlak:

- systematisch en methodisch onderbouwde probleembenadering ontbreekt
- goede taakverdeling en afspraken tussen alle betrokkenen ontbreken

- voldoende samenwerkingsverbanden voor een transfer naar dagdagelijkse context ontbreekt

M.b.t. het pedagogisch en therapeutisch aanbod werd een proces- en personeels- implementatie opgesteld en stapsgewijs doorgevoerd. Implementatieplan gericht op het bevorderen van het re-integreren van de jongeren in de maatschappij door hulpbehoeften op maat aan te pakken.

Het pedagogische en therapeutisch aanbod omvat 3 centrale componenten;

- 1) **Sociaal interactioneel leermodel van Patterson:** pedagogisch kader waarop leefgroepwerking is gebaseerd. 5 opvoedinsvaardigheden staan centraal:
  - positieve betrokkenheid
  - positieve bekrachtiging
  - samen problemen oplossen
  - discipline
  - overzicht houden
- 2) **Ervaringsgericht leren:** persoonlijke ontplooiing stimuleren via opeenvolgende reflectiemomenten
- 3) **Contextgericht werken:** leefomgeving van jongere zoveel mogelijk betrekken

Verder gebruikt men een aantal concrete methodieken. Ook beschrijft iedere leefgroep over een eigen feedbacksysteem.

Opvoeders werken nauw samen met een **multidisciplinair team** van;

- **Maatschappelijk werkers**  
familiale en sociale situatie van jongere in kaart brengen  
contextbegeleiding voorzien indien mogelijk  
voornaamste taak: bruggen bouwen
- **Psychologen**  
wekelijkse individuele gesprekken met jongeren en/of ouders
- **Medisch en onderwijspersoneel**  
voor het verzekeren van de medische zorg is er verpleegkundig personeel aanwezig  
ze kunnen beroep doen op vaste outreach-teams van psychiatrische ziekenhuizen

Het multidisciplinaire team stelt voor iedere jongere in een gemeenschapsinstelling een **onderwijs- en pedagogisch handelingsplan** op. Dit plan omvat;

- 1) Omschrijving van de jongere en zijn/haar context
- 2) Algemeen doel van de plaatsing en het perspectief na vertrek
- 3) Informatie met betrekking tot school en suggesties voor externe dagbesteding en projecten ervaringsleren

### Jongeren in gemeenschapsinstellingen

Doelgroep jongeren in gemeenschapsinstellingen;

- Jongeren geplaatst op basis van een MOF
- Jongeren met een maatregel naar aanleiding van een VLS (bv: weglopen)
- Jongeren met een voorlopige maatregel (wachten op de definitieve uitspraak van de rechter)
- Jongeren met een maatregel ten gronde (na vonnis)

In vergelijking met andere landen is het vreemd dat jongeren die een MOF plegen samen geplaatst worden met jongeren in een VLS. Uit onderzoek blijkt dat jeugdrechter meer dan nodig beslissen om een plaatsing in de gemeenschapsinstelling door te voeren. Dit door de **lange wachtrijen in de private voorzieningen** én het feit dat gemeenschapsinstellingen **geen plaatsing kunnen weigeren**.

We zien veel jongeren met zware problematieken in de gemeenschapsinstellingen omdat omwille hun problematieken de behandeling werd stopgezet in de private voorzieningen.

→ de heterogeniteit van het doelpubliek en de complexiteit van hun problemen make het moeilijk om de meest geschikte hulp te bieden in gemeenschapsinstellingen.

### De overige gesloten centra

2 gesloten federale centra opgericht door het groeiende debat over een jeugdsanctierecht.

### **De Grubbe in Everberg**

Tot in 2002 konden er jongeren geplaatst worden in de volwassenengevangenis wanneer er plaats te weinig was in de gemeenschapsinstellingen. In 1999 werden zo nog 200 jongeren in de gevangenis geplaatst toen België hier reeds voor op de vingers getikt werd in 1988 door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

In 2002 gesloten federaal centrum 'De Grubbe' in Everberg opgericht waar de jeugdrechter jongeren kon plaatsen die een MOF hebben gepleegd.

maximumperiode van 2 maanden en 5 dagen indien voldaan aan volgende voorwaarden;

- Jongere is minstens 14 en heeft ernstige feiten gepleegd
- Voldoende aanwijzingen van schuld alsook dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van de bescherming van de openbare veiligheid
- Geen vrije plaatsen beschikbaar in de gemeenschapsinstellingen

Dit was steeds een voorlopige maatregel in afwachting van een maatregel ten gronde en van zodra er een bed vrijkwam in een gemeenschapsinstelling.

De Grubbe zorgde ervoor dat een categorie gevaarlijke jongeren niet meteen vrijkwam.

De ombouwing van De Grubbe naar een gemeenschapsinstelling kwam er door tegenstanders die wezen op de gevaren van het opsluiten van deze groep jongeren. Ze pleitten voor meer investering in pedagogische maatregelen.

De Grubbe werd na zijn hervorming de derde gemeenschapsinstelling van de Vlaamse Gemeenschap naast 'De Zande' en 'De Kempen'.

### **Vlaams detentiecentrum 'De Wijngaard' in Tongeren**

Er bestond nog steeds een tekort aan opvangmogelijkheden voor jongeren met een MOF statuut. 2008 = oude gevangenis van Tongeren renoveren en opnieuw in gebruik nemen.

‘De Wijngaard’ is operationeel actief sinds 2009 en vangt 3 verschillende groepen jongeren op;

- plaatsen die beschikbaar zijn voor jongeren uit De Grubbe wanneer daar op dat moment geen bedden meer vrij zijn
- uit handen gegeven jongens van 16 of ouder
- gedetineerde jongvolwassenen die veroordeeld zijn tot korte straffen, illegaal in het land verblijven en teruggestuurd worden naar hun eigen land.

De ‘Everberg-jongeren’ en minderjarigen die uit handen werden gegeven krijgen een pedagogische programma aangeboden. Meerderjarige uit handen gegeven jongeren kunnen vrijblijvend deelnemen aan activiteiten. Gedetineerde jongvolwassenen krijgen een apart regime.

In theorie moeten de groepen strikt gescheiden worden maar dit is in praktijk niet zo simpel. Ook dit federaal centrum in Tongeren werd overgeheveld naar de Vlaamse Overheid.

#### 4) Een terugblik en blik in de toekomst (p. 143-144)

Tegenover het residentiële aanbod kwamen steeds meer ambulante en mobiele alternatieven. Elk hulpverleningstraject bevat contextbegeleiding en netwerkondersteuning. Het krachtengericht werken werd steeds belangrijker. **De belangrijkste wijziging** = introductie modulair kader en omschrijven van zorgaanbod in (type)modules. Continuïteit van de zorg blijft een belangrijk aandachtspunt bij de flexibilisering van het aanbod.